

УДК 005.336.1:339.137.2

DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.208.231-238>**Петухов В.Р.**

Національний університет харчових технологій

Pietukhov Volodymyr

National University of Food Technologies

<https://orcid.org/0009-0009-7912-6223>**Страшинська Л.В.**

доктор економічних наук

Національний університет харчових технологій

Strashynska Larysa

Dr. of Economic Sc.

National University of Food Technologies

<https://orcid.org/0000-0002-5345-0609>

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА: ХАРАКТЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ДЕФІНІЦІЇ

У статті розглянуто сучасні погляди науковців, які у своїх працях досліджували трактування поняття «конкурентоспроможність підприємства». Наведено основні науково-методичні підходи до тлумачення сутності даного поняття та проаналізовано їх характерні ознаки. Узагальнено найбільш розповсюджені характеристики досліджуваної дефініції. Виокремлено теоретико-методичні підходи щодо тлумачення поняття «конкурентоспроможність підприємства».

Акцентовано увагу на головних притаманних конкурентоспроможності характеристиках: порівняльний характер, короткострокові та довгострокові складові, залежність від конкурентоспроможності товару та від ефективності діяльності підприємства. Проведені дослідження засвідчили, що наведений перелік не є вичерпним і постійно доповнюється іншими вагомими характеристиками у залежності від кожного конкретного випадку.

Зроблено висновок про поширення у науковій спільноті комбінованого підходу до трактування поняття «конкурентоспроможність підприємства», при якому науковці міксують різноманітні монопідходи. На практиці переважає ситуаційний підхід – концентрація на тих характерних особливостях, які відповідають меті, завданням та умовам конкретного дослідження.

Ключові слова: конкурентоспроможність, конкурентоспроможність підприємства, дефініція, порівняння, фактори, ефективність, ресурси.

COMPETITIVENESS OF AN ENTERPRISE: CHARACTERISTIC FEATURES OF THE DEFINITION

The article examines contemporary scholarly perspectives presented in academic works that investigate interpretations of the concept of enterprise competitiveness. The main scientific and methodological approaches to defining the essence of this concept are outlined, and their characteristic features are analyzed. The most widespread characteristics of the examined definition are generalized.

It has been established that attempts to define and specify the essential characteristics of the concept of enterprise competitiveness have been undertaken by numerous scholars. At the same time, despite significant achievements in this field, a unified and generally accepted scientific approach to the unambiguous understanding of this category and the determination of its defining characteristics has not yet been developed.

The study identifies theoretical and methodological approaches to interpreting the concept of enterprise competitiveness, including those based on ensuring the efficiency of enterprise activity; the comparative approach – as a relative comparison with the performance of other market participants; the evaluative approach – based on the most significant performance indicators of the enterprise; the resource-based approach – focused on the productive use of available resources; the dynamic approach – emphasizing the need for assessment over different periods of time; the factor-based approach – according to a set of key success factors; as well as approaches based on the level of innovativeness or investment activity, among others. The conducted research demonstrates that this list is not exhaustive and is continuously supplemented with other significant characteristics depending on each specific case.

ISSN друкованої версії: 2224-6282

ISSN електронної версії: 2224-6290

© Петухов В.Р., Страшинська Л.В., 2025

Attention is focused on the key characteristics inherent in competitiveness, namely: its comparative nature, short-term and long-term components, dependence on product competitiveness, and dependence on the efficiency of enterprise activity.

The article concludes that a combined approach to interpreting the concept of enterprise competitiveness is widespread within the scientific community, whereby scholars integrate various mono-approaches. Comparative-evaluative, resource-comparative, resource-functional, efficiency-oriented combined with comparative, and comprehensive approaches have become widely adopted. In practice, a situational approach prevails, characterized by a focus on those specific features that correspond to the objectives, tasks, and conditions of a particular study.

Keywords: competitiveness, enterprise competitiveness, definition, comparison, factors, efficiency, resources.

JEL classification: M31.

Постановка проблеми. Забезпечення конкурентоспроможності підприємств є необхідним фактором їх успішної діяльності та підґрунтям стійкого розвитку. Особливої актуальності дане питання набуває в умовах загострення конкурентної боротьби, скорочення споживчих бюджетів та постійних турбулентних змін і невизначеності зовнішнього середовища. Ситуація загострюється веденням на території України бойових дій та низкою ускладнень діяльності підприємств, спричиненими умовами воєнного стану.

Не зважаючи на суттєві зміни у зовнішньому середовищі та значну трансформацію умов функціонування вітчизняних підприємств, питання забезпечення їх конкурентоспроможності постійно стоїть на порядку денному і залишається одним із найголовніших, що визначає орієнтири їх подальшої діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню різноманітних підходів до трактування дефініції «конкурентоспроможність підприємства» присвячували наукові напрацювання багато науковців, зокрема: Бечко П.К., Голобородько Я.О. [1], Білявський В.М., Шепута М.М. [2], Бланк І. [3], Борисюк І.О., Єрьоменко А.В. [5], Гринько Т.В. [8], Іванюта В.Ф. [13], Кобиляцький Л.С. [14], Кузнецова К.О. [16], Кузьмін О.Є. [17], Левицька А.О. [18], Самофалова М.О. [22] та багато інших.

Водночас наукова спільнота постійно наголошує на незавершеності та актуальності цих досліджень.

Не дивлячись на значну кількість опублікованих праць на їх науково-практичне значення та цінність, досвід останніх років свідчить про появу нових і розвиток існуючих підходів до розуміння сутності категорії «конкурентоспроможність підприємства», що зумовлює необхідність подальших поглиблених досліджень у цій царині.

Мета статті. Дослідження теоретико-практичних аспектів трактування поняття «конкурентоспроможність підприємства», аналіз характерних особливостей та визначення основних аспектів дефініції «конкурентоспроможність підприємства».

Методи дослідження. Теоретичним підґрунтям дослідження є наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених. Для досягнення поставленої мети використувалися такі наукові методи:

- теоретичного узагальнення, систематизації та групування – при зборі та узагальненні інформації для формування підходів до трактування досліджуваного поняття;
- методи аналізу, синтезу та порівняння – для

опрацювання масиву інформації, співставлення думок науковців та виявлення відмінностей, особливостей та спільних ознак у характеристиках дефініції «конкурентоспроможність підприємства»;

- абстрактно-логічний – при формуванні висновків за результатами проведених досліджень.

Виклад основних результатів дослідження. В сучасних умовах воєнного стану, поглиблення кризових явищ, зростання факторів невизначеності та відповідного загострення різноманітного виду ризиків вітчизняним підприємствам для того, щоб вижити на ринку, підтримувати власну діяльність на прибутковому рівні та сформувати підґрунтя подальшого ефективного розвитку, необхідно приділяти посилену увагу питанням забезпечення конкурентоспроможності.

Теоретичні проблеми забезпечення конкурентоспроможності завжди посідали чільне місце у системі наукових досліджень практично усіх економічних шкіл і течій. Слід урахувати й те, що в економічній науці, на нашу думку, ще чітко не сформувалася методологія управління конкурентоспроможністю підприємства. У процесі зародження знаходяться проблеми конкурентоспроможності, які визначаються окремими течіями та напрямками, що розвиваються на власних методологічних засадах чи конкурують між собою [18]. Разом із тим, забезпечення конкурентоспроможності є однією із базових потреб діяльності будь-якого підприємства.

Дослідження будь-яких аспектів конкурентоспроможності підприємств має базуватись на розумінні економічної сутності даної категорії. Проведене дослідження точок зору науковців засвідчило наявність значних напрацювань у цій царині та, разом із тим, відсутність єдиного загальновизнаного розуміння багатьох аспектів конкурентоспроможності та наявність різноманітних підходів до трактування самого поняття «конкурентоспроможність підприємства».

Низка науковців пов'язують поняття конкурентоспроможності підприємства із ефективністю його діяльності. Так, В.О. Василенко розглядає конкурентоспроможність підприємства як можливість його ефективної господарської діяльності й її практичної реалізації в умовах конкурентного ринку [7].

Подібних поглядів притримується Цибульська Е.І. стверджуючи, що: «Конкурентоспроможність підприємства – це його здатність у поточному періоді та в довгостроковій перспективі забезпечувати більш високу, порівняно з конкурентами, ефективність виробництва та вигідність реалізації своїх товарів» [26].

На забезпечення ефективності звертає увагу і С.Ф. Покропивний, вважаючи, що конкурентоспроможність підприємства – здатність до ефективної господарської діяльності та забезпечення прибутковості за умов конкурентного ринку [20]. Слід зазначити, що С.Ф. Покропивний також пов'язує конкурентоспроможність підприємства із його здатністю забезпечувати випуск і реалізацію конкурентоспроможної продукції: «Конкурентоспроможність підприємства – це здатність забезпечувати випуск і реалізацію конкурентоспроможної продукції» [20].

На важливості отримання прибутку наголошує Ярошенко С.П.: «Конкурентоспроможність – здатність підприємства діяти в умовах ринкових відносин, отримуючи прибуток, достатній для науково-технічного вдосконалення виробництва, стимулювання працівників і підтримки якості продукції на високому рівні» [28].

З отриманням прибутку конкурентоспроможність підприємства також пов'язується у Словнику економіста та підприємця: «Конкурентоспроможність підприємства – це здатність проводити діяльність в ринкових умовах і одержувати прибуток, достатній для науково-технічного удосконалення виробництва, стимулювання працівників і випуску високоякісної продукції» [23].

Дещо ширше характеризує конкурентоспроможність підприємства І.Б. Яців, як «здатність здійснювати упродовж тривалого часу ефективну господарську діяльність, отримуючи прибутки від реалізації продукції на конкурентному ринку» [29]. При цьому І.Б. Яців звертає увагу на здатність підприємства ефективно функціонувати упродовж тривалого періоду часу.

Натомість І.З. Должанський [11] пов'язує поняття конкурентоспроможності підприємства із його можливістю ефективно розпоряджатися власними і позиковими ресурсами в умовах конкурентного ринку.

Значна кількість науковців в основу трактування дефініції «конкурентоспроможність підприємства» покладають порівняльний підхід, розглядаючи конкурентоспроможність як відносну характеристику діяльності підприємства у порівнянні з іншими учасниками ринку. Так, згідно з цим підходом М. Портер [30] розглядає конкурентоспроможність підприємства через порівняння його конкурентних переваг високого та низького порядку з аналогічними перевагами інших фірм на ринку, зазначаючи, що конкурентоспроможність – властивість товару, послуги, суб'єкта ринкових відносин виступати на ринку на рівні з аналогічними товарами, послугами або конкуруючими суб'єктами ринкових відносин, що присутні на ринку.

Подібних поглядів дотримуються Фатхутдінов Р.А. та І Осовська Г.В.: «Конкурентоспроможність – це властивість об'єкта, що характеризується ступенем реального чи потенційного задоволення ним конкретних споживачів порівняно з аналогічними об'єктами, представленими на даному ринку» [24].

Своєю чергою, Бланк І. позиціонує конкурентоспроможність підприємства як систему оціночних

характеристик його господарської діяльності, що впливають на результати суперництва з іншими підприємствами на споживчому ринку [3].

Оціночного підходу дотримується також Кобиляцький Л.С. зазначаючи, що «Це стан, який визначають показники, що характеризують ефективність виробничої діяльності, фінансового стану підприємства, ефективності організації збуту і просування товару порівняно з підприємствами-конкурентами, а також показники конкурентоспроможності товарів [14]. Слід відзначити, що у своєму визначенні Кобиляцький Л.С. вказує на конкретний набір визначальних критеріїв конкурентоспроможності.

Серед науковців спостерігається також намагання поєднати порівняльний та оціночний підходи, зокрема В.Д. Немцов вважає, що «Конкурентоспроможність підприємства – комплексна порівняльна характеристика підприємства, яка відображає ступінь переваги сукупності оціночних показників його діяльності, що визначають успіх підприємства на певному ринку за певний проміжок часу, по відношенню до сукупності показників конкурентів» [19].

Денисенко М.П., Гречан А.П. та Шилова К.О. визначають конкурентоспроможність фірми як комплексну порівняльну характеристику, що відображає ступінь переваги сукупності оціночних показників діяльності фірми, які визначають успіх фірми на даному ринку в даний період, відносно сукупності показників конкурентів [9].

Поєднання порівняльного та оціночного підходів знайшло відображення також в Енциклопедичному словнику бізнесмена: «Конкурентоспроможність підприємства – рівень його компетентності порівняно з іншими підприємствами-конкурентами за такими параметрами, як технологія, практичні навички і професійні знання персоналу, рівень стратегічного і поточного планування, політика збуту, рівень управління, комунікації, якість систем управління виробництва» [12].

У межах порівняльно-оціночного підходу окремі дослідники роблять наголос на конкретних характеристиках та складових, зокрема З.Є. Шершньова, С.В. Оборська визначають конкурентоспроможність підприємства через рівень його компетенції відносно інших підприємств-конкурентів у нагромадженні та використанні виробничого потенціалу певної спрямованості, а також його окремих складових: технології, ресурсів, менеджменту, навичок і знань персоналу, що знаходить вираження в таких результуючих показниках, як якість продукції, прибутковість, продуктивність [27]. Зауважимо, що наведене визначення поряд із конкретними ресурсними складовими-характеристиками охоплює також низку результуючих показників.

Загалом науковці у своїх дослідженнях по-різному характеризують визначальні моменти забезпечення конкурентоспроможності підприємств. Так, Дзеджула В., Спіфанова І. та Цвик О. чільне місце у процесах забезпечення конкурентоспроможності підприємств відводять їх інноваційній діяльності та обґрунтовують основні шляхи розвитку інноваційного

потенціалу в контексті підвищенні рівня конкурентоспроможності підприємств [10].

На важливість факторів інноваційного розвитку підприємства звертає увагу і Л.І. Федулова, вважаючи, що виняткове місце в сукупності чинників конкурентоспроможності займають науково-технічний рівень і якість продукції як результати активної інноваційної діяльності, яка виступає в ролі стратегічного засобу скорочення витрат виробництва і проникнення на нові ринки збуту. Надзвичайно актуальним для економіки України, значно відсталої від економік провідних країн за рівнем конкурентоспроможності, є радикальне підвищення якості товарів з метою збільшення і зміни структури експорту, зміцнення конкурентних позицій [25].

Поряд із інноваційністю науковці звертають увагу і на інвестиційну складову, зокрема Білявський В. та Шепута М. [2] у своїх дослідженнях визначальне місце у забезпеченні конкурентоспроможності підприємства відводять його інвестиційній привабливості.

На факторний підхід до оцінки конкурентоспроможності підприємства спирається П.Р. Пуцентейло [21], зазначаючи, що він полягає у виявленні та оцінці ключових факторів успіху в порівнянні з підприємствами-конкурентами. Слід додати, що науковець при цьому наголошує на багатогранності такого підходу, оскільки різні дослідники по-різному трактують ці фактори.

Підтвердженням таких поглядів є точка зору Самофалової М.О., яка стверджує, що «конкурентоспроможність фірми характеризується низкою ознак, таких як просторовість, динамічність, порівнянність, суттєвість, систематичність, атрибутивність та об'єктивність. Цей перелік доповнюється іншими характеристиками залежно від конкретного випадку [22].

На думку Бойко В.В., Зарічного М.Я., під конкурентоспроможністю підприємства слід розуміти його ресурсно-функціональну властивість підтримувати динамічні конкурентні позиції на ринку й задовольняти потреби цільових споживачів в умовах дестабілюючого впливу факторів, як внутрішнього, так і зовнішнього середовища [4].

В науковій літературі зустрічається і поєднання порівняльного підходу із підходом, що базується на забезпеченні ефективності. Так, Т.В. Гринько пов'язує ці поняття: «Конкурентоспроможність – здатність підприємства господарювати ефективніше, ніж інші підприємства-конкуренти» [8].

Аналогічних позицій займає В.Ф. Іванюта, зазначаючи, що: «Конкурентоспроможність підприємств означає наявність відмінностей даного підприємства від підприємств конкурентів за рівнем ефективності господарської діяльності, формами вияву яких є спроможність пристосовуватися до умов економічної кон'юнктури й задовольнити своїми товарами та послугами потреби [13].

Окреме місце належить науковим підходам, в основі яких лежить ресурсна складова. Так, О. Янковий вважає, що «Конкурентоспроможність підприємства – це можливість ефективно розпоряджатися власними й позиковими ресурсами в умовах конкурентного

ринку» [15]. У наведеному визначенні поєднано ресурсну складову та ефективність.

Натомість низка авторів поєднують ресурсний і порівняльний підходи. Зокрема, К. Кузнєцова вважає, що «Конкурентоспроможність – це наявність певних переваг (ресурсів) та спроможність і вміння їх правильно використовувати у суперництві з іншими «гравцями» для досягнення своїх цілей» [16].

Подібні позиції займають І. Брітченко та І. Ладунка, які стверджують, що «Конкурентоспроможність підприємства визначає його положення серед аналогічних суб'єктів господарювання, яке залежить від спроможності використовувати різні види ресурсів ефективніше, ніж конкуренти [6].

Широке розповсюдження серед науковців дістав динамічний підхід, при якому акцент робиться на здатності підприємства змінюватись та пристосовуватись до мінливих умов зовнішнього середовища. Так, на думку П. Бечко та Я. Голобородько конкурентоспроможність виявляється у здатності суб'єкта господарювання динамічно впливати на ринок для збереження його сегменту, захисту накопичених і розвитку потенційних стійких конкурентних переваг у ключових сферах бізнесу [1].

Поширеним є підхід до трактування конкурентоспроможності підприємства через конкурентоспроможність його продукції, окремі науковці навіть ототожнюють ці поняття. Зокрема, Борисюк І.О., Єрьомеко А.В. зазначають, що «це здатність підприємства випускати та реалізовувати конкурентоспроможну продукцію» [5].

Здатність підприємств виробляти конкурентоспроможні продукти є базою, підґрунтям забезпечення їх конкурентоспроможності. Ще М. Портер вказував на те, що конкурентоспроможність – це «властивість товару, послуги, суб'єкта ринкових відносин виступати на ринку нарівні з наявними там аналогічними товарами, послугами або конкуруючими суб'єктами ринкових відносин» [30].

Поряд із цим існує думка, що конкурентоспроможність підприємства є значно ширшим поняттям, яке включає конкурентоспроможність продукції як невід'ємну складову. Тобто робиться наголос на багатогранності поняття «конкурентоспроможність підприємства», яке включає в себе не тільки якісні та цінові параметри виробленої продукції, але й залежить від фінансового стану підприємства, якості управління грошовими потоками, рівня менеджменту, розвитку маркетингу, кадрового забезпечення, інвестиційної та інноваційної складової в діяльності підприємства.

На наш погляд, наявність конкурентоспроможної продукції є важливою умовою, але на практиці підприємства не завжди успішно реалізують цю перевагу, зокрема, через недостатню ефективність використання маркетингових інструментів. Тому питання пошуку, відбору та ефективного застосування маркетингових інструментів впливу на конкурентоспроможність підприємства загострюється і потребує поглибленого дослідження.

Широкого розповсюдження набув також

комплексний підхід. Зокрема, Бойко В.В., Зарічний М.Я. зазначають, що поняття «конкурентоспроможності підприємства» є комплексним, на формування його впливає цілий ряд чинників (економічних, соціальних, ринкових, техніко-технологічних та інших). З огляду на це, процедури оцінювання конкурентоспроможності підприємства передбачають врахування системи показників індикаторів, що охоплюють його, як внутрішні (фінанси, кадри, технологічне оснащення, маркетингова політика), так і зовнішні (кон'юнктура ринку, взаємодія з контрагентами, державна політика, платоспроможний попит, інфляція) середовище [4].

Прибічниками комплексного підходу є О.Є. Кузьмін, О.Г. Мельник, О.П. Романко, вважаючи, що конкурентоспроможність підприємства – «комплексне системне поняття, яке відображає конкурентні переваги конкретного підприємства над іншими за сукупністю параметрів (економічних, фінансових, виробничих, ринкових, кадрових, товарних тощо), що певним чином між собою поєднані та формують пріоритетну унікальність та закріплення позицій на певному ринку у конкретний проміжок часу при визначеному впливі середовища функціонування» [17].

Загалом слід відзначити наявність широкого кола поглядів щодо трактування поняття «конкурентоспроможність підприємства». Зокрема, проводячи дослідження еволюції визначення та трактування даного поняття Левицька А.О. зазначає, що «переважна більшість вчених трактують конкурентоспроможність як комплексну характеристику діяльності підприємств, яка базується на аналізі різних аспектів виробничо-господарської діяльності, що дозволяє визначити сильні сторони підприємства у конкурентній боротьбі» [18].

Отже, можна виділити найбільш поширені підходи до трактування поняття «конкурентоспроможність підприємства» та основні характерні риси дефініції: порівняльний підхід – як відносно порівняння з діяльністю інших підприємств-учасників ринку; оціночний – за найбільш суттєвими показниками діяльності підприємства; ресурсний – продуктивного використання наявних ресурсів; динамічний – необхідність оцінювання у різні періоди часу; факторний – за низкою

ключових факторів успіху; а також підходи, засновані на забезпеченні ефективності діяльності підприємства. Разом із тим низка науковців залишаються на позиціях обмежених характеристик конкурентоспроможності, таких як ринковість, ефективність менеджменту, інноваційність, ресурсна та інвестиційна складова, ототожнення з конкурентоспроможністю продукції тощо. Поширений також комплексний підхід з врахуванням широкого кола різноманітних аспектів діяльності підприємства.

Проведені дослідження засвідчили, що наведений перелік не є вичерпним і постійно доповнюється іншими вагомими характеристиками у залежності від кожного конкретного випадку. Таким чином, можна стверджувати, що до цього часу у науковій спільноті не вироблено загальноприйнятого визначення поняття «конкурентоспроможність підприємства», а окремі вчені розглядають конкурентоспроможність підприємств у різних площинах, акцентуючи увагу на різноманітних її аспектах.

Висновки. Аналіз наукових праць дає підстави зробити висновки щодо наявності жвавого інтересу науковців до питання трактування поняття «конкурентоспроможність підприємства». Дослідження засвідчили, що досі не сформована однозначна вичерпна дефініція, яка б об'єднала усі (або принаймні більшість) характерних ознак даного поняття. Загалом у науковій літературі можна зустріти величезне різноманіття трактувань поняття «конкурентоспроможність підприємства», причому науковці підходять до цієї дефініції, зосереджуючись на визначенні окремих змістовних характеристик, які іноді суттєво різняться між собою, що підтверджує багатоаспектність досліджуваної економічної категорії.

Наявність широкого спектру поглядів підкреслює неоднозначність трактування поняття «конкурентоспроможність підприємства» та переважання ситуаційного підходу, при якому науковці керуються тими теоретико-методичними характеристиками дефініції, які найбільш відповідають меті та умовам їхніх досліджень.

Список використаних джерел:

1. Бечко П.К., Голобородько Я.О. (2015). Теоретичні засади сутності економічних категорій «конкуренція» і «конкурентоспроможність». Ефективна економіка, № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4191>
2. Білявський В.М., Шепута М.М. (2017). Конкурентоспроможність підприємства як фактор підвищення його інвестиційної привабливості. Інноваційна економіка, № 11–12(72). С. 129–134. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inek_2017_11-12_22
3. Бланк І.А. (2013). Торговий менеджмент. Київ : Ніка-Центр; Ельга, 488 с.
4. Бойко В.В., Зарічний М.Я. (2023). Інструменти підвищення конкурентоспроможності підприємств в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство, № 54. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-39>
5. Борисюк І.О., Єрмоєнко А.В. (2012). Основні напрями підвищення конкурентоспроможності підприємства. Проблеми підвищення ефективності інфраструктури, № 33. URL: <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/PPEI/article/view/409>
6. Брітченко І.Г., Ладунка І.С. (2015). Актуальні проблеми підвищення конкурентоспроможності продукції вітчизняних підприємств. Науковий вісник Ужгородського ун-ту. Серія Економіки, Вип. 1(1). С. 116–118. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuec_2015_1%281%29_28
7. Василенко В.О. (2003). Стратегічне управління : навч. посіб. К. : ЦУЛ, 396 с. URL:

<https://studfile.net/preview/1099473/>

8. Гринько Т.В. (2004). Фактори конкурентоспроможності підприємств. Держава та регіони, № 2. С. 50–53.
9. Денисенко М.П., Гречан А.П., Шилова К.О. (2005). Методика кількісної оцінки конкурентоспроможності підприємства швейної галузі. Економіка та держава, № 8. С. 36–38.
10. Джеджула В.В., Єпіфанова І.Ю., Цвик О.Г. (2017). Інноваційна діяльність як чинник конкурентоспроможності підприємств. Інвестиції: практика та досвід, № 4(58). URL: <http://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/14832/3.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
11. Должанський І.З., Загорна Т.О. (2006). Конкурентоспроможність підприємства: навч. посіб. К.: Центр начальної літ-ри, 384 с.
12. Енциклопедичний словник бізнесмена : менеджмент, маркетинг, інформатика. ред.-упоряд. М.І. Молдованова. К. : Техніка, 2009. 643 с.
13. Іванюта В.Ф. (2008). Теоретико-методологічні підходи формування конкурентоспроможності. Агроінком. № 1–2. С. 97–101.
14. Кобиляцький Л.С. (2003). Управління конкурентоспроможністю. К. : Зовнішня торгівля, 302 с.
15. Конкурентоспроможність підприємства: оцінка рівня і напрями підвищення : монографія. ред. О.Г. Янкового. Одеса : Атлант, 2013. 470 с. URL: <https://files01.core.ac.uk/download/pdf/147035506.pdf>
16. Кузнецова К.О. (2013). Конкурентоспроможність підприємства на основі ресурсного потенціалу. Економічний Вісник НТУУ «КПІ», № 10. С. 219–223. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evntukpi_2013_10_37
17. Кузьмін О.Є., Мельник О.Г., Романко О.П. (2011). Конкурентоспроможність підприємства: планування та діагностика : монографія. Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 180 с. URL: <http://elar.nung.edu.ua/handle/123456789/5021>
18. Левицька А.О. (2011). Дослідження еволюції визначення та трактування конкурентоспроможності підприємства. Вісник Хмельницького національного університету, № 3. Т. 3. С. 200–204. URL: https://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2011_3_3/200-204.pdf
19. Нємцов В.Д., Довгань Л.Є. (2004). Стратегічний менеджмент : навч. посіб. К. : ТОВ «УВПК»УксОб», 559 с.
20. Покропивний С.Ф. (2009). Економіка підприємства : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 122 с.
21. Пуцентейло П.Р. (2015). Конкурентоспроможність підприємства: методологія аналізу дефініції. Інноваційна економіка, № 4(59). С. 80 – 86. URL: <https://api.dspace.wunu.edu.ua/api/core/bitstreams/f4e93f5c-47f1-4131-a02f-4b0d30fd1557/content>
22. Самофалова М.О. (2024). Конкурентоспроможність підприємства та фактори, що її формують. Вісник Університету «Україна», серія «Економіка, менеджмент, маркетинг», № 10(37). DOI: <https://doi.org/10.36994/2707-4110-2024-10-37-11>
23. Туренко А.М., Дмитрієв І.А., Іванілов О.С., Шевченко І.Ю. (2018). Словник економіста та підприємця. Харків : ХНАДУ, 340 с. URL: <https://library.megu.edu.ua:9443/jspui/handle/123456789/6148>
24. Фатхутдінов, Р.А., Осовська, Г.В. (2009). Управління конкурентоздатністю організації : підручник. Київ : Кондор, 470 с.
25. Федулова Л.І. (2013). Інноваційний вектор розвитку промисловості України. Економіка України, № 4. С. 15–23. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2013_4
26. Цибульська Е.І. (2018). Конкурентоспроможність підприємства : навч. посіб. Харків : Вид-во НУА, 320 с. URL: https://duikt.edu.ua/uploads/l_1767_46483511.pdf
27. Шершньова З.Є. Оборська С.В. (1999). Стратегічне управління : навч. посіб. К.: КНЕУ, С. 66–84.
28. Ярошенко С.П. (1998). Резерви підвищення конкурентоспроможності підприємства. Суми : Козацький вал, 249 с.
29. Яців І.Б. (2013). Конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств : монографія. Львів : Укр. бестселер, 427 с. URL: <https://repository.lnau.edu.ua/xmlui/handle/123456789/19?show=full>
30. Porter, M.E. (1990). The Competitive Advantage of Nations. New York : Free Press, 426 p. URL: https://economie.ens.psl.eu/IMG/pdf/porter_1990_-_the_competitive_advantage_of_nations.pdf

References:

1. Bechko, P.K., & Holoborodko, Ya.O. (2015). Teoretychni zasady sutnosti ekonomichnykh katehori «konkurentsia» i «konkurentospromozhnist» [Theoretical aspects of essence of economic categories «competition» and «competitiveness»]. Efficient economy, No. 7. Retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4191> [in Ukrainian].
2. Biliavskiy, V.M., & Sheputa, M.M. (2017). Konkurentospromozhnist pidpriemstva yak faktor pidvyshchennia yoho investytsiinoi pryvablyvosti [Competitiveness of the enterprise as a factor of increasing its investment attractiveness]. Innovative Economy, No. 11–12(72). Pp. 129–134. Retrieved from:

http://nbuv.gov.ua/UJRN/inek_2017_11-12_22 [in Ukrainian].

3. Blank, I. (2013). *Torhovyi menedzhment* [Trade management]. Kyiv : Nika-Tsentr. [in Ukrainian].
4. Boiko, V.V., & Zarichnyi M.Ya. (2023). *Instrumenty pidvyshchennia konkurentospromozhnosti pidpriemstv v umovakh voiennoho stanu* [Instruments for increasing competitiveness of enterprises under conditions of the marital state]. *Economy and Society*, No. 54. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-39> [in Ukrainian].
5. Borysiuk, I.O., & Yeromenko, A. V. (2012). *Osnovni napriamy pidvyshchennia konkurentospromozhnosti pidpriemstva* [Main directions for increasing the competitiveness of an enterprise]. *Problems of increasing infrastructure efficiency*, No. 33. Retrieved from: <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/PPEI/article/view/409> [in Ukrainian].
6. Britchenko, I.H., & Ladunka, I.S. (2015). *Aktualni problemy pidvyshchennia konkurentospromozhnosti produktiv vitchyznianskykh pidpriemstv* [Current problems of increasing the competitiveness of domestic enterprises' products]. *Scientific Bulletin of Uzhgorod University. Economics Series*, Iss. 1(1). Pp. 116–118. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuec_2015_1%281%29__28 [in Ukrainian].
7. Vasylenko, V.O. (2003). *Stratehichne upravlinnia* [Strategic management] : textbook. K.: TSU, 396 p. Retrieved from: <https://studfile.net/preview/1099473/> [in Ukrainian].
8. Hrynko, T.V. (2004). *Faktory konkurentospromozhnosti pidpriemstv* [Factors of enterprise competitiveness]. *State and Regions*, No. 2. Pp. 50–53. [in Ukrainian].
9. Denysenko, M.P., Hrechan. A.P., & Shylova, K.O. (2005). *Metodyka kilkisnoi otsinky konkurentospromozhnosti pidpriemstva shveinoi haluzi* [Methodology for quantitative assessment of the competitiveness of a garment industry enterprise]. *Economy and State*, No. 8. Pp. 36-38. [in Ukrainian].
10. Dzhezdzhula, V.V., Yepifanova, I.Yu., & Tsvyk, O.H. (2017). *Innovatsiina diialnist yak chynnyk konkurentospromozhnosti pidpriemstv* [Innovative activity as a factor of competitiveness of enterprises]. *Investments: practice and experience*, No. 4(58). Retrieved from: <http://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/14832/3.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [in Ukrainian].
11. Dolzhanskyi, I.Z., & Zahorna, T.O. (2006). *Konkurentospromozhnist pidpriemstva* [Enterprise competitiveness] : tutorial. K. : Tsentr nachalnoi literatury. [in Ukrainian].
12. Moldovanova, M.I. (Ed). (2009). *Entsyklopedychnyi slovnyk biznesmena: menedzhment, marketynh, informatyka*. [Businessman's Encyclopedic Dictionary: Management, Marketing, Informatics]. K. : Tekhnika. [in Ukrainian].
13. Ivaniuta, V.F. (2008). *Teoretyko-metodolohichni pidkhody formuvannia konkurentospromozhnosti* [Theoretical and methodological approaches to the formation of competitiveness]. *Agroinform*, No. 1–2. Pp. 97–101. [in Ukrainian].
14. Kobyliatskyi, L.S. (2003). *Upravlinnia konkurentospromozhnistiu* [Competitiveness management]. K. : Zovnishnia torhivlia. 302 p. [in Ukrainian].
15. Yankovyi, O.H. (Ed). (2013). *Konkurentospromozhnist pidpriemstva: otsinka rivnia i napriamy pidvyshchennia*. [Enterprise competitiveness: assessment of the level and directions for improvement]. Odesa : Atlant. Retrieved from: <https://files01.core.ac.uk/download/pdf/147035506.pdf> [in Ukrainian].
16. Kuznietsova, K. O. (2013). *Konkurentospromozhnist pidpriemstva na osnovi resursnoho potentsialu* [Competitiveness of the enterprise based on resource potential]. *Economic Bulletin of NTUU «KPI»*, No. 10. Pp. 219–223. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evntukpi_2013_10_37 [in Ukrainian].
17. Kuzmin, O.Ye., Melnyk, O.H., & Romanko O.P., (2011). *Konkurentospromozhnist pidpriemstva : planuvannia ta diahnostyka: monohrafiia* [Enterprise Competitiveness : Planning and Diagnostics] : monograph. Ivano-Frankivsk: IFNTUNG, 180 p. Retrieved from: <http://elar.nung.edu.ua/handle/123456789/5021> [in Ukrainian].
18. Levytska, A.O. (2011). *Doslidzhennia evoliutsii vyznachennia ta traktuvannia konkurentospromozhnosti pidpriemstva* [Research on the evolution of the definition and interpretation of enterprise competitiveness]. *Bulletin of Khmelnytsky National University*, No. 3. Vol. 3. Pp. 200-204. Retrieved from: https://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2011_3_3/200-204.pdf [in Ukrainian].
19. Niemtsov, V.D., & Dovhan, L.Ye. (2004). *Stratehichniy menedzhment: navch. posib. dlia stud. vyshch. navch. zakladiv*. [Strategic management]. K.: TOV «UVPK»UksOb». [in Ukrainian].
20. Pokropyvnyi, S.F. (2009). *Ekonomika pidpriemstva* [Enterprise economy] : textbook.. Kyiv: KNEU. [in Ukrainian].
21. Putsenteilo, P.R. (2015). *Konkurentospromozhnist pidpriemstva : metodolohiia analizu definitsii* [Enterprise Competitiveness : Definition Analysis Methodology]. *Innovative Economics*, No. 4(59). Pp. 80–86. Retrieved from: <https://api.dspace.wunu.edu.ua/api/core/bitstreams/f4e93f5c-47f1-4131-a02f-4b0d30fd1557/content> [in Ukrainian].
22. Samofalova, M.O. (2024). *Konkurentospromozhnist pidpriemstva ta faktory, shcho yii formuiut* [Competitiveness of the enterprise and the factors that shape it]. *Competiti «Ukraine», series «Economics, Management, Marketing»*, No. 10(37). DOI: <https://doi.org/10.36994/2707-4110-2024-10-37-11> [in Ukrainian].
23. Turenko, A.M., Dmytriiev, I.A., Ivanilov, O.S., & Shevchenko I.Yu. (2018). *Slovnyk ekonomista ta pidpriemtsia*. [Dictionary of the Economist and Entrepreneur]. Kharkiv : KhNADU, 340 p. Retrieved from:

<https://library.megu.edu.ua:9443/jspui/handle/123456789/6148> [in Ukrainian].

24. Fatkhutdinov, P.A., & Osovska, H.V. (2009). Upravlinnia konkurentozdatnistiu orhanizatsii [Management of the competitiveness of an organization] : textbook. Kyiv: Condor, 470 p. [in Ukrainian].

25. Fedulova, L.I. (2013). Innovatsiinyi vektor rozvytku promyslovosti Ukrainy [Innovation vector of industrial development in Ukraine]. Economy of Ukraine, No. 4. Pp. 15–23. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2013_4 [in Ukrainian].

26. Tsybul'ska, E.I. (2018). Konkurentospromozhnist pidpriemstva: navch. posib. [Competitiveness of the enterprise: a teaching aid]. Kharkiv : Publishing house of the National Academy of Sciences, 320 p. Retrieved from: https://duikt.edu.ua/uploads/l_1767_46483511.pdf [in Ukrainian].

27. Shershnova, Z.Ye. & Oborska, S.V. (1999). Stratehichne upravlinnia: navch. posib. [Strategic management] : textbook. Kyiv: KNEU, Pp. 66–84. [in Ukrainian].

28. Yaroshenko, S.P. (1998). Rezervy pidvyshchennia konkurentospromozhnosti pidpriemstva. [Reserves for increasing the competitiveness of the enterprise]. Sumy : Kozatskyi val, 249 p. [in Ukrainian].

29. Yatsiv, I.B. (2013). Konkurentospromozhnist silskohospodarskykh pidpriemstv [Competitiveness of agricultural enterprises] : monograph. Lviv: Ukrainian bestseller, 427 p. Retrieved from: <https://repository.lnau.edu.ua/xmlui/handle/123456789/19?show=full> [in Ukrainian].

30. Porter, M.E. (1990). The Competitive Advantage of Nations. New York : Free Press, 426 p. Retrieved from: https://economie.ens.psl.eu/IMG/pdf/porter_1990_-_the_competitive_advantage_of_nations.pdf [in English].

Дата надходження статті: 08.12.2025 р.

Дата прийняття статті до друку: 23.12.2025 р.